

ÇİN EKONOMİSİNİN GELİŞİMİNDE DEVLET KAPİTALİZMİ

Emre SUBAŞI

Ekonomi ve Finans Akademisi

İHTİSAS
AKADEMİ

Çin Halk Cumhuriyeti son yıllarda özellikle ekonomik anlamda ciddi büyüme ve gelişme göstermiştir. Birçok ekonomist Çin'in ekonomik gelişimini mucize olarak nitelendirmiştir. Tarihsel perspektif açısından bakıldığında 1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti, Çin devriminin lideri Mao Zedong döneminde genel anlamda Sovyet tarzı planlı ekonomik sistem uygulamaya çalışmıştır. Bu süreçte Sovyet tarzı kalkınma planları yapılmış ve sürecin başlarında ülkede ekonomik anlamda ilerleme görülsede planlama ekonomik rasyonaliteden çok ideolojik temele dayanılarak yapılmıştır. 1958 yılında Büyük İleri Atılım adı altında başlatılan hızla sanayileşme adımı ile Çin ekonomisinin tarımdan kopmadan bir yandan da küçük ölçekli işletmeler ile sanayileşmenin kırsal bölgelere taşınması amaçlanmıştır. Planlamanın uygulandığı süreçte kadroların deneyimsizliği, planlamaya karşı oluşan muhalefet, Sovyet yardımlarının kesilmesi ve tarım alanında kuraklık nedeniyle verimin sağlanamamasından dolayı hedefe ulaşamamıştır. Sonuç olarak 1959-1962 yılları arasında yaklaşık 40 milyon insanın hayatını kaybetmesine neden olan bir süreç yaşanmıştır. 1966 yılında başlatılan Kültür Devrimi ise ülkenin sosyal tabanında tahribata yol açmıştır.

1970'lerin sonunda başlayan reform hareketleri ile birlikte Çin ekonomisi köklü anlamda değişmeye başlamıştır. Ülkede bir yandan piyasa ekonomisine önem verilmiş diğer yandan ise kendi yapısına uygun politikaları hayata geçirerek kalkınmasını hızlandırmıştır. 1978 yılından itibaren sürekli olarak yüksek büyüme oranları yakalayan Çin Halk Cumhuriyeti 1990'lı yılların sonundan itibaren ülkede gerçekleştirilen reformları artırarak sürdürmeye devam etmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kendi içerisinde gerçekleştirdiği reformlara ek olarak uluslararası birçok alandan yatırımlar da almıştır. Bu süreçle birlikte 2001 yılında Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması sonucu ekonomisindeki büyüme ve iyileşme daha da hızlanmaya başlamıştır.

Nitekim 2003 yılında Çin'in Gayri Safi Milli Hıslası 1 trilyon 656 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Böylece Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Almanya, Birleşik Krallık ve Fransa'nın ardından dünyada 6. sırada yer almıştır. 2003 yılının sonuna kadar ise Çin, döviz stoku miktarı ile Japonya'dan sonra dünyada ikinciliğe yerleşerek 400 milyar ABD dolarını aşmıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen ekonomik reformlar Çin'in küresel ekonomi ile birleşmesine ve dünyanın en büyük ekonomilerinden birisi haline gelmesine neden olmuştur. 2019 yılı istatis-

tiklerine bakıldığında ise Çin Halk Cumhuriyeti ekonomisi Amerika Birleşik Devletleri'nin ardından dünyanın en büyük ikinci ekonomisi konumunda bulunmaktadır. Satın alma gücü paritesi bakımından ise dünyanın en büyük ekonomisidir. Küresel ekonomideki payına bakıldığında ise %24,41 orana sahip ABD'nin ardından %16,34 ile ikinci sırada yer almaktadır.

Üretim Merkezi

Çin Halk Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen reformlarla birlikte yaşam standartları yükselmiş üretim artarak gıda sıkıntısının giderilmesi sağlanmıştır. 1978 yılına kadar kendi içerisinde planlı ekonomi sürdüren Çin Halk Cumhuriyeti gerçekleştirdiği reformların karşılığını almaya başlamış ve küresel ekonomiye uyum sağlamaya çalışarak diğer ülkelerle ticaretin önündeki engelleri kaldırmıştır. Ucuz işgücü ile birlikte dünyanın üretim merkezi haline gelmiştir. 2019 yılı verilerine göre Çin'in ihracatı 2.6 trilyon doları aşarak Çin'i dünyanın en büyük ticari gücü haline getirmiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde büyümenin ve ekonomik dönüşümün yanı sıra ekonomik gelişimde, bir diğer anlamda nitelikli büyüme alanında da birtakım hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler özellikle yoksulluğun, kişi ve kesimler arasındaki eşitsizliğin giderilmesi, özellikle kırsal kesimin sosyal ve altyapı hizmetlerinden daha fazla yararlanmasının sağlanması, kaynak yönetimi ve çevrenin, ekonomik anlamda büyürken korunması şeklinde özetlenebilir.

1978 yılında ekonomik dönüşümü başlatan Çin'de ilk olarak 1980'lerde yoksulluğu azaltmak için yardım temelli bir süreç başlatılmış ve ilerleyen yıllarda bu süreç kalkınma temelli olarak devam etmiştir. Buna ek olarak yoksulluğun azaltılmasında katılımcı bir yaklaşım da benimsenmiştir. Bu planlama anlayışı ile Çin'in son 25 yılda yoksulluğa karşı kazanımları yüksek bir derecededir. Nitekim dünya bankası verilerine göre ülkede 850 milyon kişi ekonomik reformlar sonucu yoksulluktan kurtulmuştur. Bununla birlikte aynı raporda gelir eşitsizliğinin de büyük oranda azaldığı belirtilmektedir.

Ekonomik dönüşümü yaşamaya başlaması ile birlikte Çin'de kişi başı yıllık gelir de hızla artmıştır. 2000 yılında 960 dolar seviyesinde olan kişi başı yıllık gelir 2019 yılında 10 bin doların üzerine çıkmıştır.

Ekonomik gelişimin sağlanması için gerekli olan unsurlardan biri ise eğitimidir.

İnsanın bilgiyle eğitilmesi ve insan gücünün kalitesinin artırılması ülkenin kalkınmasını sürdürebilmesi için gereken yüksek teknolojiye ve araştırma geliştirme faaliyetlerine sahip olabilmesi açısından çok önemlidir. Eğitim modelinin oluşturulması planlamasının doğru yapılması ve uygulanması ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliğini de yüksek oranda artıracaktır. Çin, kalkınma süreci içerisinde eğitime büyük değer vermiştir. Özellikle 2000 yılı sonrası eğitime milli gelirden ayrılan pay giderek artmıştır. Ulusal eğitim harcamaları ise ekonomik dönüşümün başladığı yıldan itibaren düzenli bir şekilde sürekli artış göstermektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde ekonomik gelişmenin sağlanması için birçok farklı alanda da ilerleme sağlanmıştır. Ar-Ge harcamalarının milli gelir içerisindeki payı artırılmış ve birçok alanda yüksek teknolojiye geçilmiştir. Bununla birlikte sağlık harcamaları da yükselmiş ve yaşam beklentisi giderek artarken 5 yaş altı çocuk bölümleri (1000 çocukta) ise giderek düşmektedir. Yüksek nüfusa sahip Çin Halk Cumhuriyeti'nde nüfus düzenlemesi yapılmaktadır. Özellikle toplumun niteliğinin artırılması yaşam standartlarının yükseltilmesi için çevrede de birçok düzenleme yapılmaya devam edilmektedir. Artan yaşam standartları nedeniyle hızlı şehirleşme sonucunda yüksek emisyonun azaltılması ve yüksek tüketimin karşılanması için hizmet ve altyapıya yönelik çalışmalar ve düzenlemeler sürdürülmektedir. Özellikle son yıllarda elektrikli araçlara geçiş hızlanmış, enerjide tasarruf sağlayan yapıların inşası ve kömür yerine alternatif enerji kaynaklarına geçiş için çalışmalarla ağırlık verilmiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ekonomik olarak büyümesi ve gelişmesinde 1978 yılından sonra gerçekleştirilen iktisadi dönüşüm çok önemli bir yer tutmaktadır. Burada her ne kadar yukarıda gerçekleştirilen reformların sonucu ciddi bir gelişme görülse de temel anlamda Çin Halk Cumhuriyeti planlı bir ekonomiden Devlet Kapitalizmi sistemine geçiş yapmaya başlamıştır. Devlet Kapitalizmi sistemi genel anlamda şirketlerin egemen bir hükümet tarafından sahiplenilmesi veya kontrol edilmesidir. Eurasia Group'tan Ian Bremmer, The End Of The Free Market adlı kitabında Devlet Kapitalizmi sistemini hükümetler tarafından kaynakların yönetilmesi, çok sayıda iş yaratılması ve sürdürülebilmesi için çeşitli sektörlerde devlete ait şirketleri kullanması olarak tanımlamaktadır. Böylece ekonomik sektörleri hükmetmek için özel sektöre ait şirketler kullanılmaktadır. Bu durum hükümeti sadece düzenleyici değil, önemli bir piyasa katılımcısı da

yapmaktadır. Devlet, piyasaları zenginlik yaratmak ve siyasi gücünü artırmak için kullanır ve ardından rekabeti engellemek için sanayinin ekonomik ve yasal kontrolünü uygular.

Çin Halk Cumhuriyeti ekonomik dönüşümüyle birlikte genel anlamda planlamayı elden bırakmamış ve bir yandan belirli sektörlerde özel teşebbüse müsaade edilmiş ve girişimciler desteklenmiştir. Devlet, ekonominin stratejik öneme sahip alanlarını elinde tutmaya devam etmiştir.

Sujian Guo, The Ownership Reform In China: What Direction And How Far? çalışmasında Çin'in elinde tuttuğu hâkim sektörleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Altyapı (enerji, hammaddeler ve taşımacılık),
- Temel endüstriler (elektrik, kimyasal ürünler, inşaat, petrol, doğal gaz),
- İleri teknoloji (bilişim, telekomünikasyon, biyolojik teknolojiler),
- Finans ve bankacılık,
- Dış ticaret ve uluslararası ekonomik iş birliği,
- Yeni malzeme teknolojileri.

Sonuç olarak Çin Halk Cumhuriyeti ekonomik dönüşümle birlikte hayata geçirdiği reformlar sonucunda dünyanın en büyük ekonomilerinden biri haline gelmiştir. Hızlı büyüme ve gelişme süreci Çin'in birçok alanda öne çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bundan sonraki süreçte Çin ekonomik gelişimini sürdürmeyi ve sürdürülebilir bir yapıya sahip olmasını amaçlamakta ve bu doğrultuda yüksek teknolojiye geçişi planlamaktadır.

KAYNAKÇA

- 20- Atlı, Altay. “Çin Halk Cumhuriyeti’nin Planlı Kalkınma Deneyimi”, TMMOB Sanayi Kongresi. Ankara: Altay Atlı. (21.07.2016), 1-15.
- 12- 16- Dibo, Mete ve Deniz Aytaç. “Çin’de Büyüme Ve Kalkınma: Binyıl Kalkınma Hedefleri Kapsamında Bir Değerlendirme”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2017, 17(3), 165-185.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/461106> (11.02.2021).
- 11- TMMOB. Ülke Örnekleri İle Kalkınma Ve Sanayileşme Modelleri. Ankara: 2007.
- Dillon, Michael. Modernleşen Çin’in Tarihi. 1. Basım. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2016.
- Harrison, Virginia ve Daniele Palumbo. “Çin Halk Cumhuriyeti 70 yaşında: 'Ekonomik mucize' nasıl gerçekleşti?”, BBC News. 1.10.2019.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49880943> (11.02.2021).
- The World Bank. GDP growth (annual %) – China. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?en-d=2019&locations=CN&start=1978&view=chart> (11.02.2021).
- countryeconomy.com. GDP - Gross Domestic Product. <https://countryeconomy.com/gdp?year=2003> (12.02.2021).
- CHINA ABC. Çin Ekonomisine Genel Bakış. <http://turkish.cri.cn/chinaabc/chapter3/chapter30101.htm> (12.02.2021).
- Investopedia. The Top 25 Economies in the World. <https://www.investopedia.com/insights/worlds-top-economies/> (12.02.2021).
- Knoema. Exports of goods and services in current prices. <https://knoema.com/atlas/ranks/Exports> (12.02.2021).
- 13- The World Bank. The World Bank In China. <https://www.worldbank.org/en/country/china/overview> (9.02.2021).
- 14- The World Bank. GDP per capita (current US\$) – China. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CN> (8.02.2021).

15- Unicef China. Figure 8.26 Government expenditure on education and its percentage of GDP, 1992–2017.
<https://www.unicef.cn/en/figure-826-government-expenditure-education-and-its-percentage-gdp-19922017#:~:text=Government%20expenditure%20on%20education%20has,GDP%20for%20six%20consecutive%20years.> (11.02.2021).

17- 19- Caramenico, Greg. “What is State Capitalism?”. wisegeek. 2021. <https://www.wisegeek.com/what-is-state-capitalism.htm> (3.02.2021).

18- Bremmer, Ian. The End of the Free Market. 1. Basım. New York: Penguin Books, 2010.

21- Guo, Sujian. “The Ownership Reform in China: What Direction and How Far?”, Journal of Contemporary China. 2003, 12(36), 553-573.
https://www.researchgate.net/publication/248999490_The_Ownership_Reform_in_China_What_Direction_and_How_Far (2.02.2021).

İHTİSAS
AKADEMİ
